

امکان سنجی تحقق جرم انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد در فضای مجازی

رقیه قانعی^۱

دکتر بابک پورقهرمانی^۲

چکیده

یکی از جرایمی که امروزه از طریق فضای مجازی به صورت گسترده، ارتکاب می‌یابد، انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی و خانوادگی متعلق به دیگری است، که با توجه به اهمیت آن، قانون‌گذار طی مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ به جرم‌انگاری آن پرداخته است. با توجه به پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر، فضای مجازی (از قبیل رایانه، اینترنت و نسل جدید گوشی‌های همراه) نقش به‌سزایی را در ارتکاب این جرم ایفا می‌کند به طوری که شاهد رشد روزافزون این جرم در فضای مجازی هستیم. فلذا با امعان نظر به این که جرایم علیه شخصیت معنوی، مستقیماً حیثیت و شخصیت روحی و روانی افراد را مورد هدف و آسیب قرار می‌دهند، محیط مجازی با گستردگی کاربران آن، این آسیب‌ها را دوچندان خواهد کرد. چراکه در این محیط اعاده‌ی حیثیت بزه‌دیده، کاری بس دشوار، بلکه در بسیاری موارد، ناممکن خواهد بود. بنابراین در مجموع می‌توان گفت، جرم مذکور، قابلیت ارتکاب از طریق فضای مجازی را دارد و امروزه با انگیزه‌های مختلف (از قبیل انتقام‌جویی، حسادت، رقابت و...) تحقق می‌یابد؛ مقاله‌ی حاضر که به صورت کتابخانه‌ای، تحلیلی و توصیفی نگاشته شده است، سعی دارد چگونگی ارتکاب جرم انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی و خانوادگی افراد در فضای مجازی را با امعان نظر به مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای و همچنین آیات، روایات و دیدگاه فقها مورد بررسی قرار دهد.

واژگان کلیدی: انتشار تصاویر خصوصی، فیلم‌های خصوصی، فضای مجازی، جرایم رایانه‌ای، فضای سایر.

۱ - کارشناسی ارشد فقه و حقوق جزا دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مراغه.

۲ - استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مراغه گروه حقوق، مراغه، ایران. مراغه.

مقدمه

یکی از رفتارهایی که مدتی است به طور گسترده گریبان‌گیر جامعه‌ی ایرانی شده است و نیروی انتظامی و دستگاه قضایی کشور را به واکنش در قبال آن واداشته، انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی و خانوادگی افراد است که در زمره‌ی جرایم علیه شخصیت معنوی اشخاص قرار دارد. اینترنت، یکی از ابزارهایی است که به گسترش این قبیل جرایم دامن می‌زند؛ چرا که با دیجیتالی شدن ابزار عکس و فیلم‌برداری و گسترش استفاده از تلفن‌های همراه مجهز، تصویربرداری و عکس‌برداری نسبت به گذشته آسان‌تر شده و کافی است که شخص با سوءنیت بخواهد اقدام به تهیه و تولید فیلم یا عکس از مجالس خصوصی افراد یا از خود افراد در حالت‌های ناخواسته یا نامطلوب کند. در این صورت، به راحتی می‌تواند با استفاده از تلفن همراه مجهز، به این اقدام دست زده و به انتشار آن در اینترنت به عنوان رسانه‌ای جهانی اقدام کند و بدین وسیله به هتک حیثیت طرف مقابل مبادرت ورزد. طبق اعلام پلیس فتا، بیش از دو سوم پرونده‌های تشکیل شده در پلیس فتا تهران مربوط به سوء استفاده‌هایی است که به بهانه‌ی انتقام‌جویی، عکس‌ها و فیلم‌های افراد در صفحات فیس‌بوک گذاشته می‌شود. در مواردی نیز به منظور پررنگ نمودن حس انتقام و فرو نشانیدن عصبانیت خود به تحریف و مونتاژ تصاویر دیگران روی می‌آورند و نیز مشاهده شده مجرمان با تهیه‌ی چنین تصاویری، بزه‌دیدگان را تهدید به افشای آن کرده، وادار به باج‌دهی مالی یا در مواردی ارتباط جنسی می‌کنند. در این راستا محیط مجازی نسبت به محیط سنتی، فرصت مناسبی را برای افراد بزهکار فراهم می‌آورد تا بدین وسیله خواسته‌ها و اهداف شریانه‌ی خود را تحقق بخشند، چرا که به عنوان مثال، تصاویر خصوصی متعلق به دیگری در فضای مجازی مانند اینترنت به راحتی و با سهولت بیش‌تر و با صرف مدت زمان اندکی نسبت به محیط سنتی، می‌تواند انتشار داده شود. فلذا از یک سو عرف حاکم بر جامعه‌ی ما که یک جامعه ارزشی و دینی می‌باشد و از سوی دیگر، قانون حاکم بر کشور ما که متأثر از همان عرف و آموزه‌های دینی می‌باشد نیز چنین رفتارهای ضد اجتماعی را نمی‌پذیرند. بنابراین انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی و خانوادگی در کشور ما، جرم محسوب و برای آن مجازات تعیین شده است.

مقتن طی مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، انتشار صوت، تصویر یا فیلم خصوصی و خانوادگی یا اسرار افراد را جرم -انگاری کرده است. با توجه به این که جرم انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد در مواد مذکور به دو صورت متفاوت پیش‌بینی شده است؛ چنانچه انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی در ماده ۱۶، به صورت تحریف یا تغییر داده شده می‌باشد در حالی که انتشار این تصاویر و فیلم‌ها در ماده ۱۷، به صورت واقعی می‌باشد. جرم مذکور هم از نظر قانونی و هم از نظر شرعی مذموم و ناپسند می‌باشد بنابراین در این مقاله به بررسی فقهی و حقوقی موضوع پرداخته می‌شود.

بررسی حقوقی:

در این بحث عناصر تشکیل دهنده‌ی جرم انتشار تصاویر، صوت و فیلم‌های خصوصی افراد با امعان نظر به مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. عنصر قانونی

تغییر یا تحریف فیلم یا صوت یا تصویر دیگری و انتشار آن به موجب ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای، جرم محسوب می‌شود.

ماده‌ی ۱۶ مقرر می‌دارد:

«هر کس به وسیله‌ی سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی، فیلم یا صوت یا تصویر دیگری را تغییر دهد یا تحریف کند، به نحوی که عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج میلیون ریال تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.»

طبق تبصره‌ی ماده‌ی مذکور نیز «چنان چه تغییر یا تحریف به صورت مستهجن باشد، به حداکثر هر دو مجازات محکوم خواهد شد.» که با توجه به تبصره‌ی مذکور، اگر تغییر یا تحریف به صورت مستهجن باشد، علاوه بر این که به فرد آسیب حیثیتی جدی وارد می‌شود، نوعی اشاعه‌ی فحشا نیز می‌باشد که جرم از زمره‌ی جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی نیز می‌باشد و نمایش آن طبق بند اول ماده‌ی ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار می‌نماید (میدانی، ۱۳۹۰: ۳). چنان چه ماده‌ی مذکور بیان می‌دارد:

«اشخاص ذیل به حبس از سه ماه تا یک سال و جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال و تا (۷۴) ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات محکوم خواهند شد:

۱. هر کس نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصاویر، مطبوعات، اعلانات، علایم، فیلم، نوار سینما و یا به طور کلی هر چیزی که عفت و اخلاق عمومی را جریحه‌دار نماید برای تجارت یا توزیع به نمایش و معرفی انظار عمومی گذارد یا بسازد یا برای تجارت و توزیع نگاهدارد. ۲. ...».

لذا نکات مذکور، فلسفه‌ی تشدید مجازات در تبصره‌ی ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای را توجیه می‌نماید و نیز اظهار نظر کارشناسی درباره‌ی ایرادهای شورای نگهبان به لایحه‌ی جرایم رایانه‌ای نیز مؤید همین نظر است، چنان چه بیان می‌دارد:

«ارسال محتوای مستهجن نیز از این جهت جرم‌انگاری شده است که با توجه به امکانات و قابلیت‌های شگرف فناوری اطلاعات و ارتباطات، صرف ارسال یا انتقال محتوا که شامل تصویر یا فیلم با استفاده از امکاناتی نظیر بلوتوث تلفن‌های همراه می‌شود، اساساً تفاوت چندانی با «انتشار» یا «توزیع» آن ندارد و در واقع مبنای آن گذاشته شده و تجربه نیز نشان داده این گونه محتواها با سرعت انتشار و توزیع کلان، از طریق این گونه ارسال‌ها نیز در دسترس عموم قرار می‌گیرند. لذا با توجه به این که ارسال محتوای مستهجن، مقدمه‌ی انکار ناپذیر اشاعه‌ی فحشا به شمار می‌آید، به نظر میرسد جرم‌انگاری آن نه تنها با موازین شرعی مغایرت ندارد، بلکه کاملاً در راستای رعایت احکام اسلامی نیز ارزیابی می‌شود.»

درخصوص «جعلی بودن» صور مستهجن که به نظر می‌رسد معادل واژه‌ی «غیرواقعی» مندرج در تبصره‌ی «۴» ماده‌ی (۱۴) است نیز باید گفت تصریح به آن به دلیل واقعیت‌های سیاه فناوری اطلاعات و ارتباطات است، به ویژه آن که با استفاده از امکانات چند رسانه‌ای این فناوری، اهداف و مقاصد سوء و مخرب تولید و عرضه‌ی چنین محتواهایی به شکل اثر بخش‌تری تحقق می‌یابد. یک تصویر یا صوت، اگرچه جعلی یا غیرواقعی است، اما می‌تواند آثار محرک و مخرب بسیار بیشتری نسبت نظایر واقعی‌اش داشته باشد و به نظر می‌رسد این حکم کاملاً با موازین شرعی سازگاری دارد.» (جلالی، ۱۳۸۸: ۲)

همچنین ماده‌ی ۱۷ بیان می‌دارد:

«هر کس به وسیله‌ی سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری را بدون رضایت او جز در موارد قانونی منتشر کند یا در دسترس دیگران قرار دهد به نحوی که منجر به ضرر یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود، به حبس از نود و یک روز تا دو سال یا جزای نقدی از پنج میلیون ریال تا چهل میلیون ریال یا هر دو مجازات محکوم خواهد شد.»

در خصوص ماده‌ی مذکور ذکر چند مطلب ضروری است:

نخست، عبارت «... جز در موارد قانونی منتشر کند...»، این مفهوم را به ذهن متبادر می‌سازد که اگر انتشار، در موارد قانونی صورت گیرد از شمول ماده‌ی مذکور خارج خواهد بود؛ بنابراین مواردی وجود دارد که مقام قضایی مجوز انتشار و پخش تصاویر منتسب به اشخاص مجرم را با ملاحظات اجتماعی در حدود وظایف قانونی، به عنوان مثال، شناسایی سایر قربانیان جرم، صادر می‌نماید که پخش و انتشار آن نمی‌تواند مشمول عنوان مجرمانه‌ی موضوع ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای قرار گیرد؛ طبق ماده‌ی ۱۰۶ قانون آیین دادرسی کیفری وکیل یا هر فرد دیگری که طبق قانون حافظ اسرار مردم شناخته می‌شود، حق ندارد اسرار آن‌ها را افشاء کند مگر آن که خود قانون او را مکلف به افشای اسرار کند. چنان که وکیل یا هر فرد دیگری که حافظ اسرار است به حکم قانون افشای سرّ نکند، مرتکب تخلف می‌شود. برای مثال، اگر متهم نوشته‌هایش را که در کشف جرم مؤثر است به درخواست بازپرس به وکیل خود بسپارد و وکیل از ارائه‌ی آن‌ها خودداری کند به مجازات مقرر برای رهایی متهم از محاکمه محکوم می‌شود. البته این در صورتی ممکن خواهد بود که این اقدام منافی با اصل سی و نهم قانون اساسی نباشد چنان چه مقرر می‌دارد: «هتک حرمت و حیثیت کسی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده به هر صورت که باشد ممنوع و موجب مجازات خواهد بود.» بدیهی است پخش تصویر یا صدای طرفین دعوا (غیر از موارد مجاز قانونی) مصداق بارز افشای هویت فردی آن خواهد بود ولی ضبط مکالمات و سپس پیاده کردن آن در رسانه‌های نوشتاری بدون ذکر نام و درج مشخصاتی که هویت فردی یا موقعیت اداری و اجتماعی شاکی و مشتکی‌عنه است تخلف محسوب نخواهد شد. (آقایی‌نیا، ۱۳۸۷: ۸۷).

دوم، در رابطه با «فیلم خصوصی» تعریف صریحی در قانون وجود ندارد و بستگی به مورد دارد. مثلاً تصویری از یک جشن تولد یا عکس‌های یک خانواده، خصوصی محسوب می‌شود. اما اگر در مورد هنرمندی که عکس‌هایش را برای چاپ در روزنامه ارائه کرده است یا با او مصاحبه شده است، دیگر نمی‌توان آن را خصوصی دانست. البته در مورد دوم هم باید موازین اسلامی رعایت شود. بنابراین، معیار این که یک فیلم «فیلم خصوصی» محسوب می‌شود یا نه؟ را عرف تعریف می‌کند. (س

جامعه وکلای پیشرو، ۱۳۹۳) همچنین با امعان نظر به بند «ج» ماده‌ی پنجم قانون سمعی و بصری مصوب ۱۳۸۶ انتشار فیلم خصوصی، قابل مجازات است؛ ماده‌ی مذکور مقرر می‌دارد:

«مرتکبان جرایم زیر به دو تا پنج سال حبس و ده سال محرومیت از حقوق اجتماعی و هفتاد و چهار ضربه شلاق محکوم می‌شوند: ...ج- تهیه‌ی فیلم یا عکس مبتذل از مراسم خانوادگی و اختصاصی دیگران و تکثیر و توزیع آن.»

طبق این ماده نیز تکثیر و توزیع فیلم یا عکس مبتذل خانوادگی و خصوصی دیگران جرم محسوب می‌شود و در واقع این دو ماده در موضوع جرم هماهنگ و همسو با هدف حفظ حریم خصوصی از سوی مقننه‌ستند لیکن مجازات پیش‌بینی شده در ماده‌ی پنجم قانون سمعی و بصری نسبت به مجازات پیش‌بینی شده در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای شدیدتر است. نکته-ای که در خصوص تفاوت آن‌ها وجود دارد این است که با توجه به گنجاندن عبارت «مبتذل» در بند «ج» ماده‌ی ۵ قانون سمعی و بصری، توزیع فیلم یا عکس خانوادگی دیگران در صورتی مشمول حکم این ماده قرار می‌گیرد که فیلم یا عکس مزبور به صورت مبتذل باشد که منظور از عبارت «مبتذل» طبق تبصره‌ی یک بند «ب» ماده‌ی ۳ این قانون «به آثاری اطلاق می‌گردد که دارای صحنه‌ها و صور قبیحه بوده و مضمون مخالف شریعت و اخلاق اسلامی را تبلیغ و نتیجه‌گیری کند.»، لیکن چنین قیدی در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای گنجانده نشده است و دایره‌ی شمول این ماده وسیع به نظر می‌رسد.

سوّم، انتشار اسرار متعلّق به دیگری با توجه به عبارت «یا اسرار دیگری را بدون رضایت او جز در موارد قانونی منتشر کند» از طریق سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی (فضای مجازی) مورد جرم‌انگاری واقع شده است بنابراین با توجه به نصّ صریح قانون، انتشار اسرار دیگران از طریق فضای مجازی قابلیت تحقق را دارد.

۲. عنصر مادی

با توجه به اهمیت حفظ حریم خصوصی به عنوان یکی از ارزشمندترین مفاهیم نظام‌های حقوقی توسعه یافته و اصل سازمان-بخش جامعه‌ی مدنی به لحاظ ارتباط تنگاتنگ آن با کرامت و شخصیت و آزادی و استقلال انسان، توجیه جرم‌انگاری آن در راستای تأمین امنیت و آسایش خصوصی افراد است؛ زیرا انتشار اسرار یا محتویات خصوصی افراد (به معنای عام) اغلب پیامدهای زیان باری را بر افکار عمومی و بزه‌دیده به دنبال دارد. در این بحث، به بررسی پیرامون چگونگی تحقق این جرم در فضای مجازی با توجه به مرتکب جرم، موضوع جرم، رفتار مرتکب و شرایط و اوضاع و احوال آن پرداخته می‌شود.

۲-۱- مرتکب جرم

مرتکب جرم می‌تواند هر شخصی اعم از حقیقی و حقوقی باشد و وجود سمت خاصی نیز برای شخص مرتکب شرط نشده است؛ چنانچه در صورتی که دادگاه شخص حقوقی را نیز در انتشار صوت یا تصویر دیگران یا افشای اسرار دیگران مسئول بشناسد، به موجب ماده‌ی ۲۰ قانون جرایم رایانه‌ای، شخص حقوقی را برای بار اول به جزای نقدی از یکصد و بیست میلیون ریال تا دویست و چهل میلیون ریال محکوم خواهد کرد. علاوه بر آن بر اساس بند «الف» ماده‌ی مذکور، شخص حقوقی به طور موقت از یک تا نه ماه تعطیل خواهد شد و در صورت تکرار جرم، شخص حقوقی علاوه بر جزای نقدی مذکور، به تعطیلی موقت از یک تا پنج سال محکوم خواهد شد. (محمدنسل، ۱۳۹۲: ۱۴۳-۱۴۴)

۲-۲- موضوع جرم

موضوع جرم در ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای «فیلم»، «صوت»، «تصویر» دیگری و در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌- ای، «صوت»، «تصویر»، «فیلم» خصوصی یا خانوادگی یا «اسرار»^۱ متعلق به دیگری است. نکته‌ای که در مورد عبارت «دیگری» در مواد مذکور وجود دارد این است که منظور از این عبارت انسان (اعم از مرده و زنده) می‌باشد. موضوع این جرم، در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای - برخلاف ماده‌ی ۱۶ این قانون که به صورت تغییر یا تحریف شده است - در هر حال باید واقعی باشد؛ یعنی نسبت به آن، شبیه سازی یا دخل و تصرف یا تغییر صورت نگرفته باشد؛ در غیر این صورت حسب مورد، جعل، تخریب یا تحریف‌نگاری هویت یا هرزه‌نگاری شخصیت خواهد بود که مشمول مواد دیگری از قانون جرایم رایانه‌ای می‌باشد. (عالی پور، ۱۳۸۳: ۲۵۸)

۲-۳- رفتار مرتکب

در ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای «تغییر یا تحریف و انتشار» یا «انتشار با علم به تغییر یا تحریف» و در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، دو رفتار «انتشار» و «در دسترس قرار دادن» برای جرم موضوع ماده پیش‌بینی شده است. در مورد رفتار مرتکب ذکر چند نکته لازم است:

اول، بر طبق ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای این دو رفتار باید بدون رضایت دارنده‌ی صوت یا تصویر یا فیلم یا سر باشد. البته این موضوع در ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای پیش‌بینی نشده است ولی با وحدت ملاک از موضوع این دو ماده می‌توان شرط مذکور را استنباط کرد ولی با این وجود تفسیر حقوقی درست نیازمند تبیین و اتخاذ تدابیری از قبیل آرای مشورتی و وحدت رویه و اقداماتی از این قبیل می‌باشد. دوم، باید این دو رفتار غیر قانونی باشند.

سوم، سؤالی که در مورد امکان تحقق جرم مذکور وجود دارد این است که آیا رفتارهای مذکور می‌توانند از طریق کلیه‌ی مصادیق فضای مجازی صورت گیرند؟ به عبارت دیگر امکان تحقق «انتشار» و «در دسترس قرار دادن» از طریق فضای مجازی اعم از رایانه و اینترنت، تلویزیون، تلفن و امثال آنها وجود دارد؟ در پاسخ می‌توان گفت: آن چه مسلم است رفتارهای مذکور با استناد به صراحت ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، از طریق دستگاه‌های رایانه‌ای و مخابراتی (فضای مجازی) قابل تحقق و ارتکاب است؛ سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی، بهترین وسیله برای انتشار یا در دسترس قرار دادن محتویات خصوصی (عکس، فیلم، صدا و ...) و اسرار دیگران است که حریم خصوصی افراد را به شدت تهدید می‌کند؛ چراکه افزایش نقض حریم خصوصی در فضای مجازی به ویژه اینترنت، نگرانی‌های زیادی را برای کاربران به وجود آورده است به طوری که اگر اشخاص مطمئن باشند اطلاعات هویتی و شخصی آنان در مقابل اشخاص ثالث فاش نمی‌شود آن‌ها تمایل زیادی به استفاده‌ی آزادانه از اینترنت خواهند داشت. (آقابابایی، عباسی، ۱۳۸۹: ۳۴) مرتکبان این جرم با انگیزه‌های

۱. عبارت «اسرار دیگری» یکی دیگر از ابهامات این ماده به نظر می‌رسد چه این که مشخص نیست منظور از آن اسراری است که به هر طریق از قبیل صوت و تصویر، فیلم، عکس یا متن و ... انتشار می‌یابد. یا صرفاً قانون‌گذار به دنبال عبارت فیلم خصوصی یا خانوادگی عبارت مزبور را در جهت تکمیل مفاهیم خصوصی به کار برده است که در صورت صحت فرض دوم خلاء جرم‌نگاری در مورد انتشار متن خصوصی متعلق به دیگری، محسوس است. (اسکندرزاده شانجانی، ۱۳۸۹: ۷۸).

مختلف (به ویژه انتقام‌جویی) مبادرت به انتشار یا در دسترس قرار دادن فیلم، تصویر و یا صدای اشخاص در فضای مجازی می‌نماید. اینترنت (شبکه‌های اجتماعی مجازی از قبیل تویتر^۱ و فیسبوک^۲ و ...؛ وب‌سایت‌ها؛ وبلاگ‌ها و ...) و فناوری‌های تلفن‌های همراه (خصوصاً بلوتوث) به سادگی و با هزینه‌ی اندک، این امکانات را در اختیار بزه‌کاران قرار داده تا به نیات شوم خود جامه‌ی عمل پوشانده و موجبات اضرار یا هتک حیثیت اشخاص را فراهم آورند. اعمال مذکور باعث ایراد صدمات و آسیب‌های جدی مادی و روحی - روانی به بزه‌دیدگان می‌شود. بنابراین می‌توان گفت که جرم انتشار و در دسترس قرار دادن صوت، تصویر یا فیلم خصوصی یا خانوادگی یا اسرار دیگری قابلیت تحقق و ارتکاب از طریق کلیه‌ی مصادیق فضای مجازی از قبیل اینترنت، تلفن، تلویزیون و ... را دارد. نکته‌ای که در مورد امکان تحقق جرم مذکور از طریق تلفن وجود دارد این که، این دست از جرایم، با توجه به پیشرفت فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات، به راحتی از طریق بلوتوث کردن تصاویر یا صوت یا فیلم خصوصی و خانوادگی افراد، می‌تواند تحقق یابد، یا به وسیله‌ی نرم‌افزارهایی که در گوشی‌های اندرویدی نصب میشوند^۳، تصاویر یا فیلم خصوصی افراد در شبکه‌های اجتماعی نظیر «فیس بوک»، «تانگو» و ... انتشار می‌یابد. فلذا می‌توان گفت ارتکاب این جرم از طریق فضای مجازی، آسان‌ترین شیوه است و به راحتی می‌تواند تحقق پذیرد. مضاف بر آن، وسیله-ی ارتکاب جرم در مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی میباشند؛ به بیان دیگر، جرایم موضوع این مواد، تنها در فضای سایبر تحقق پذیر است. (الهی‌منش؛ سدره‌نشین، ۱۳۹۱، ۱۰۷-۱۰۹). سؤالی که در این جا وجود دارد این است که آیا برای تحقق جرم موضوع ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای باید عمل تغییر یا تحریف نیز از طریق سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی صورت گرفته باشد یا خیر؟ در پاسخ می‌توان گفت؛ به نظر می‌رسد با توجه به عبارت «... و آن را منتشر یا با علم به تغییر یا تحریف منتشر کند...» حساسیت قانون‌گذار بر انتشار فیلم یا صوت یا تصویر تغییر داده شده یا تحریف شده می‌باشد بنابراین عمل تغییر یا تحریف از هر طریقی که صورت گرفته باشد، در صورت انتشار فیلم یا صوت یا تصویر مذکور از طریق سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی، جرم مذکور محقق خواهد شد.

چهارم، چنان چه در بحث مرتکب این جرم گذشت، مرتکب این جرم، شخص یا اشخاص حقیقی و حقوقی می‌باشد؛ لیکن شخص یا اشخاص حقوقی مشمول مجازات مقرر شده در این مواد، قرار نمی‌گیرند و عمل یا اعمال مجرمانه‌ی ایشان توسط مواد مندرج در فصل ششم قانون جرایم رایانه‌ای، قابل مجازات می‌باشد. بنابراین، ارتکاب این جرم، علاوه بر اشخاص

۱. Twitter

۲. Facebook

۳. با توسعه‌ی فن‌آوری ارتباطات، نرم‌افزاری به بازار عرضه شده‌اند. این نرم‌افزارها قابل نصب در گوشی‌های همراه اندرویدی می‌باشند و از طرق اتصال این گوشی‌ها به شبکه‌ی اینترنت فعال می‌شوند که قابلیت دریافت و ارسال صوت، تصویر و فیلم را دارند. در این برنامه‌ها امکان برقراری ارتباط تصویری و وسیله‌ی دوربین‌های اینترنتی و گفت و گوی متنی و حتی انتقال فایل نیز وجود دارد. (www.software.com)

۴. رئیس پلیس فتا استان بوشهر از شناسایی و دستگیری عامل انتشار تصاویر یک شهروند بوشهری در یکی از شبکه‌های اجتماعی خبر داد. به گزارش ایسنا، سرهنگ داریوش پورسعید در تشریح این خبر گفت: کارشناسان پلیس فتا استان در پی شکایت خانم جوانی مبنی بر این که تصاویر خصوصی و خانوادگی وی در یکی از شبکه‌های اجتماعی منتشر شده است، بلافاصله وارد عمل شدند و وی افزود در بررسی‌های انجام شده مشخص شد مدتی پیش تلفن همراه شاکی به سرقت رفته و تمامی تصاویر و عکس‌های خصوصی ذخیره شده در تلفن همراه در شبکه‌های اجتماعی انتشار داده شده است. رئیس پلیس فتا استان بوشهر اظهار کرد: تحقیقات تخصصی کارآگاهان در محیط سایبری انجام و پس از جمع‌آوری اطلاعات و مدارک لازم و ادله‌های الکترونیک مشخص شد، تصاویر از طریق سیم کارت تلفن همراه به هویت معلوم در شبکه اجتماعی «تانگو» انتشار داده شده است. (www.fararu.com/fa/news)

حقیقی، توسط اشخاص حقوقی نیز قابل تحقق می‌باشد. ولیکنته‌ای که در مورد امکان تحقق جرم موضوع مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، بر علیه اشخاص حقوقی، وجود دارد این که، آوردن عبارات «صوت»، «تصویر»، «فیلم خصوصی و خانوادگی» و «اسرار دیگری» حاکی از آن است که این عبارات، متناسب به اشخاص حقیقی می‌باشند بنابراین اشخاص حقوقی نمی‌توانند موضوع این جرم واقع شوند. لیکن می‌توان پذیرفت که با توجه به گنجاندن عبارت «اسرار دیگری» در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، منحصراً در صورت انتشار و در دسترس قرار دادن اسرار اشخاص حقوقی، آن‌ها نیز موضوع این جرم قرار می‌گیرند؛ ولی در صورت انتشار اسرار اشخاص حقوقی که فعالیت تجاری دارند، مشمول حکم ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای قرار نمی‌گیرند فلذا می‌تواند مشمول مواد قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲، قرار گیرد - که تحت عنوان «انتشار اسرار تجاری و اقتصادی» مطرح می‌شود - و در اکثر موارد به منظور وارد کردن صدمه‌ی اقتصادی بر علیه اشخاص حقوقی ارتکاب می‌یابد.

پنجم، برای تحقق جرم موضوع مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، باید فعل مجرمانه در قالب رفتارهای مثبت مادی نمود یابد؛ در نتیجه با ترک فعل نمی‌توان مرتکب این جرم شد. هر چند برخی عقیده دارند که جرم مذکور، با ترک فعل نیز قابلیت تحقق را دارد. لیکن عناوین «انتشار» و «در دسترس قرار دادن» در مواد مذکور حاکی از آن است که این جرم با فعل مثبت مادی قابل تحقق است چراکه نمی‌توان موردی را تصور کرد که ترک فعلی مصداق انتشار و در دسترس قرار دادن محتویات خصوصی متعلق به دیگری باشد بنابراین عقیده‌ی نخست قابل قبول به نظر می‌رسد.

ششم، اگر محتویات مذکور در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، به دلیلی نزد مرتکب جرم به امانت سپرده شده باشد (به طور مثال، صاحبان حرفه‌ی فیلم‌برداری و عکاسیاز مجالس)، وی به دلیل خیانت در امانت هم قابل تعقیب خواهد بود و می‌تواند قائل به حاکم بودن احکام تعدد جرم در این مورد بود. (الهی منش؛ سدره‌نشین، ۱۳۹۱: ۱۰۹).

د. نتیجه‌ی حاصله

جرم انتشار یا در دسترس قرار دادن محتویات خصوصی - یا اسرار دیگری - در زمره‌ی جرایم مقید است - که در ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای تحقق آن، منوط به تغییر یا تحریف محتویات و انتشار آن‌ها یا انتشار با علم به تغییر یا تحریف محتویات می‌باشد و در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، تحقق آن منوط به احراز یکی از نتایج زیر می‌باشد:

- ایراد ضرر به غیر؛

- هتک حیثیت عرفی.

بنابراین، جرم مذکور از جمله جرایم مقید به نتیجه است یعنی عمل مرتکب باید منجر به ضرر بزه‌دیده - که این ضرر ممکن است مادی یا معنوی باشد - یا عرفاً موجب هتک حیثیت او شود. منظور از ضرر در ماده‌ی مذکور، ضرر معمول در حقوق جزا است نه ضرر به مفهوم مندرج در حقوق مدنی. نکته‌ای که در این جا باید به آن اشاره داشت این است که قانون‌گذار با واگذاری تشخیص هتک حیثیت به عرف، صرف خطر و احتمال هتک حیثیت را برای تحقق جرم کافی دانسته است و شاکی لازم نیست که با ادله‌ی عادی اثبات جرم به دنبال اقناع دادگاه در این مورد باشد. (محمد نسل، ۱۳۹۲: ۱۴۲).

۳. عنصر معنوی

جرایم موضوع مواد ۱۶ و ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای، در زمره‌ی جرایم عمدی قرار دارد و باید مرتکب «عالمماً» و «عامداً» صوت، تصویر، فیلم خصوصی یا خانوادگی و یا اسرار دیگری را بدون رضایت او منتشر نموده و یا در دسترس دیگران قرار دهد (سوءنیت عام) و سوءنیت خاصاً اصولاً تأثیری در ماهیت این جرم ندارد و اعمال و افعال مذکور با هر قصدی ارتکاب یابد، جرم محسوب خواهد شد و نیز انگیزه در تحقق این جرم نقشی را ایفا نمی‌نماید و مرتکب با هر انگیزه‌ای مشمول مجازات مقرر در این ماده خواهد بود؛ زیرا آن چه ملاک استایراد ضربه و آسیب حیثیتی بر افراد است و به نمایش گذاردن تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد بدون رضایت آن‌ها، موجب آزار و اذیت آنان شده و گاه موجب فروپاشیدن خانواده آن‌ها و از هستی ساقط شدن آن‌ها می‌گردد. (بای؛ پورقهرمانی، ۱۳۸۸: ۳۶۶). ذکر این مطلب ضروری به نظر می‌رسد که مروری بر پرونده‌های موجود مربوط به این قبیل جرایم، حاکی از این است که غالباً ارتکاب جرم مذکور، با هدف ایراد ضرر به غیر و هتک حیثیت بزه‌دیده - به دلیل حسادت، انتقامجویی و ... - صورت می‌گیرد.

بررسی فقهی

در اسلام سه اصل از جایگاه خاصی برخوردار است هر انسانی از آن بهره‌مند می‌باشد؛ اصولی که بنیاد اجتماع بر آن نهاده شده و روابط انسان‌ها با یکدیگر با آن تنظیم می‌شود. سه اصل حفظ جان، مال و عرض به عنوان اصولی اساسی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در همه‌ی آموزه‌های اجتماعی اسلام، حفظ این اصول به عنوان اصل حاکم بر قوانین و روابط اجتماعی مدنظر قرار گرفته است. آبرو به معنای عرض، اعتبار، حرمت، شرافت و وجاهت انسان مورد تأکید اسلام بوده و به عنوان یکی از اصول سه‌گانه در همه‌ی احکام، حضور جدی دارد. در این بحث طبق آیات قرآن و روایات در مورد قبح هتک حرمت و حیثیت افراد و نیز دیدگاه فقهای معاصر در زمینه‌ی جرم انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد در فضای مجازی به بررسی جرم مذکور پرداخته می‌شود.

آیات قرآن

با توجه به این که انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد در فضای مجازی نقض بارز حریم خصوصی آنان است؛ چنان چه شخصی با به کارگیری فناوری‌های نوین، اقدام به دسترسی به تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد که در رایانه‌ی شخصی نگهداری می‌شود، کند، عمل وی نقض حریم خصوصی محسوب خواهد شد. بنابراین با توجه به این که حریم خصوصی جزو شخصیت معنوی افراد به شمار می‌رود، تعرض به آن، تعرض بر علیه شخصیت معنوی افراد محسوب می‌شود.

در آموزه‌های قرآن بر حفظ حریم خصوصی افراد تأکید شده است. مهم‌ترین عنصر در مسأله‌ی حریم خصوصی و اصلی‌ترین مؤلفه، آبروی اشخاص است. قرآن برای حفظ حریم خصوصی و آبروی افراد به برخی از مسائل به صورت مصداقی توجه می‌دهد؛ به عنوان نمونه (در آیه‌ی ۲۳ سوره‌ی نور) به کسانی وعده‌ی عذاب عظیم می‌دهد که آبروی زنان با ایمان را خدشه‌دار می‌کنند: «إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ»: «کسانی که به زنان با ایمان عقیفه و بی‌خبر از کار بد تهمت بستند محققاً در دنیا و آخرت ملعون شدند و هم آنان به عذاب سخت معذب خواهند شد». بنابراین آیات قرآن حاکی از این موضوع است که هیچ تفاوتی میان فردی با فردی دیگر نیست و اگر اسلام شرافت دیگری را برای شخصی افزون بر شرافت ذاتی اثبات می‌کند به جهت تسلیم در برابر خداوند و تقوای الهی است که

در این صورت افزون بر کرامت ذاتی به حکم آیه‌ی: «إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقَاكُمْ» (آیه‌ی ۱۳ سوره‌ی حجرات) از کرامت عرضی نیز برخوردار می‌شود. بنابراین کرامت انسان، موجب می‌شود که در دنیا از مهم‌ترین حقوق انسانی خود یعنی حفظ جان، مال و عرض بهره‌مند گردد. در ما نحن فیه نیز کسانی که مسائل خصوصی افراد را بازیچه‌ی خود قرار می‌دهند به گونه‌ای این عمل آنان باعث فساد اخلاقی در جامعه می‌شود و خداوند در قرآن این افراد را به عذابی دردناک وعده داده است؛ «آنان که دوست می‌دارند که در میان اهل ایمان کار منکری را اشاعه و شهرت دهند آن‌ها را در دنیا و آخرت عذابی دردناک خواهد بود خداوند می‌داند و شما نمی‌دانید.» (آیه‌ی ۱۹ سوره‌ی نور).

روایات

در آموزه‌های نبوی نیز بر مسأله‌ی آبرومندی و حیثیت تأکید شده است. یکی از مسائلی که در روایات مورد تأکید و سفارش قرار گرفته، احترام به مؤمنین و حفظ حرمت و آبروی آنهاست؛ کسانی که در برخورد با انسان‌ها شخصیت معنوی آنان را جریحه‌دار می‌نمایند از ارزش‌های والای انسانی به دور مانده و از رحمت و لطف خداوند نیز دور خواهند ماند؛ امام صادق (ع) از خداوند متعال نقل می‌فرماید که خداوند می‌فرماید: «خود را آماده‌ی مبارزه با من نموده آن که بنده‌ی مؤمن مرا پست شمارد یا او را خوار و ذلیل گرداند، و از غضب و خشم من در امان است آن که بنده‌ی مؤمن مرا تجلیل و احترام کند.» (حرّ عاملی، ۱۴۰۹ ق: ۲۶۹)؛ در مورد بحث برای تطبیق موضوع و تبیین آن می‌توان گفت، اگر شخصی فیلم یا صوت یا تصویر دیگری را به گونه‌ای تغییر دهد یا تحریف کند که نمایان‌گر ارتباط نامشروع صاحب تصویر با دیگری باشد و آن را در فضای مجازی انتشار دهد، بدیهی است کسانی که مشاهده‌گر تصویر یا فیلم مذکور می‌باشند تصور خواهند کرد که محتوای مذکور، واقعی بوده و هیچ دخل و تصرفی در آن صورت نگرفته است، در این صورت مسلماً این عمل شخص مرتکب علاوه بر این که باعث آسیب روحی و روانی صاحب تصویر خواهد شد، هتک حیثیت و خوار و خفیف شدن فرد مذکور در جامعه را نیز به دنبال خواهد داشت. آبروی مسلمان همانند جان و مال او در اسلام محترم است؛ پیامبر (ص) می‌فرماید: «خداوند بر هر مسلمانی جان و مال و عرض مسلمان دیگر را و بدگمانی درباره‌ی او را حرام کرده است.» هتک عرض مسلمان به هر نحوی که باشد جایز نیست، خواه به وسیله‌ی استهزا باشد خواه به وسیله‌ی اهانت یا افشای سرّ...؛ در تبیین موضوع می‌توان گفت انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد در موارد بسیاری از مصادیق افشای سرّ به شمار می‌رود که علاوه بر این که خداوند در قرآن، مسلمانان را از این کار بر حذر داشته است انبیای الهی نیز بر قبح این عمل تأکید داشته و از انجام آن بر حذر داشته‌اند؛ پیامبر اعظم (ص) می‌فرماید: «آشکار کردن راز برادرت خیانت است پس از این کار بپرهیز.» گاهی علت افشای سرّ، مصلحت شخصی و کسب منفعتی در برابر آن فعل است؛ مانند کاری که حاطب بن ابی بلتعہ انجام داد و قصد فاش کردن سرّ مسلمانان را داشته تا آنان در مقابل با خانواده‌ی وی در مکه خوشرفتاری کنند. (طبرسی، ۱۳۶۰: ۴۰۷).

در عصر کنونی نیز که عصر ارتباطات است با گسترش فناوری‌های نوین ارتباطی از جمله اینترنت، نسل جدید گوشی‌های تلفن همراه و ...، جرایمی همچون انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی با نیت مختلفی از جمله افشای سرّ افراد صورت می‌گیرد که همان طور که ذکر شد از احادیث ائمه در مورد قبح افعالی به قصد هتک حرمت و حیثیت افراد می‌توان حرمت جرم مذکور را استنباط کرد.

دیدگاه فقها

از نظر فقها نیز هتک حیثیت، شخصیت و آبروی انسان از موارد حرمت به شمار می‌رود. سؤالی که در این جا مطرح است این که آیا از دیدگاه فقها - با توجه به نوظهور بودن جرایم فضای مجازی - جرم انتشار صدا، تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد از طریق فضای مجازی قابل تحقق است یا خیر؟ در پاسخ می‌توان گفت از دیدگاه فقهای معاصر نیز جرم مذکور قابل تحقق از طریق فضای مجازی می‌باشد؛ چنان چه از نظر فقها اموری از این قبیل، تصرف در حریم خصوصی و شئون دیگران بوده و جزو حقوق معنوی افراد است که در موارد بسیاری از مصادیق افشای سر و هتک حیثیت افراد نیز به شمار می‌رود. از طرفی نیز از نظرات فقهای معاصر می‌توان قابلیت تغییر صدای افراد را علاوه بر قابلیت تحقق انتشار تصویر و فیلم خصوصی و خانوادگی آنان استنباط کرد؛ چنان که نظرات فقهای معاصر مؤید این قضیه می‌باشد که صدای افراد قابلیت تغییر از طریق سامانه‌های رایانه‌ای یا مخابراتی (فضای مجازی) را دارد، بنابراین با توجه به امکان و قابلیت تغییر صدا، آن را قابل استناد در محاکم نمی‌دانند. (سؤالاتی بدین مضمون از مراجع عظام پرسیده شده:

۱. با توجه به وجود دستگاه‌های الکترونیکی که امکان ضبط صدا یا عکس برداری و فیلم برداری از افراد را به آسانی فراهم می‌آورد، حکم ضبط صدا، تصویربرداری و فیلم برداری از افراد بدون اجازه ی آن‌ها چیست؟

۲. آیا چنین تصاویر و فیلم‌هایی را می‌توان بدون اجازه ی آن افراد منتشر کرد؟

۳. آیا صدای ضبط شده ی افراد در دورانی که امکان تقلید صدا فراوان است در دادگاه قابل استناد است؟

آیت الله فیاض:

۱. جایز نیست در صورتی که طرف نهی کند و راضی نباشد.

۲. جایز نیست کما فی سابقه.

۳. قابل استناد نیست.

آیت الله شبیری زنجانی:

۱. ضبط و فیلم برداری از افراد در صورتی که موجب تصرف در املاک یا اموال افراد شود یا خلاف تعهد باشد، بدون رضایت آن‌ها جایز نیست.

۲. نشر این تصاویر و فیلم‌ها در صورتی که موجب افشای سر، غیبت، هتک حرمت مؤمن یا هر گناه دیگری شود جایز نیست. به هر حال مناسب است در هیچ صورتی نشر داده نشود.

۳. این گونه صداها و فیلم‌ها قابل استناد در دادگاه نیست، مگر در مواردی که برای محکمه ی صالحه علم حاصل شود و خطا هم در این گونه موارد نوعاً نادر باشد.

آیت الله مکارم شیرازی:

۱. در صورتی که افرادی که تصویر و صدای آن‌ها را بر می‌دارند راضی نباشند جایز نیست و صداها و حتی تصاویر قابل استناد در دادگاه‌ها نیستند. ممکن است قرینه ای محسوب شود نه دلیل.

آیت الله موسوی اردبیلی

۱۲۰۱. اموری از این قبیل، چنان چه به نظر عرف تجاوز به حقّ دیگران شمرده شود، بدون احراز رضایت و موافقت آن ها جایز نیست، از نظر تطبیقی مثلاً ممکن است ضبط صدای منتشره در خیابان، تجاوز به حقّ غیر محسوب نشود ولی پخش آن یا عکس گرفتن و فیلم گرفتن از اشخاص تجاوز محسوب می شود.

۱۲۰۳. حجت نیست، مگر آن که موجب اطمینان برای نوع افراد به صحّت و اصالت صدا و اختیاری بودن آن بوده باشد.

آیت الله صافی گلپایگانی

بدون رضایت افراد تصویر و فیلم برداری و تقلید صدای آن ها جایز نیست.

آیت الله صانعی

۱۲۰۱. امور مذکوره در سؤال شرعاً و عقلاً حرام است، چرا که اولاً انجام این امور تصرف در حدود و شئون دیگران است و تصرف در آن ها بدون رضایت بر خلاف سلطه ی انسان بر خود و اموال و شئونش می باشد و فقهای بزرگوار برداشتن یک دانه گندم و ارزنی که مالیت و ارزش ندارد و تأثیر در زندگی و معیشت صاحب آن نداشته را بدون رضایت او حرام دانسته اند. پس چگونه می توان گفت اسلام تصرف و شبه سرقت و خیانت در حدود و شئون دیگران که فوق العاده دارای ارزش معنوی بلکه مادی می باشد را جایز دانسته است؟ و آیا ممکن است اسلامی که فوت کردن بر محلّ سجده و مهر را (که شبانه روز اقلّاً ۳۴ مرتبه روی آن سجده می کند در صورتی که شخص در کنار او نشسته باشد) نهی فرموده و علّتش را احتمال اذیت شدن او می داند، اذیت کردن و صدمه زدن به آن چه در سؤال ذکر شده را جایز دانسته باشد؟ و خلاصه آن که هر چه ارزش دارد و اضافه و نسبت به افراد دارد تصرف در آن ها بدون اجازه ی صاحب آن حرام و غیر جایز است و حقوق شخصی افراد در اسلام محترم است و احترام به آن به قدر احترام به خون و دم است. «حرمة مال امرء کحرمة دمه» و حقوق معنوی همانند حقوق مادی از حقوق شخصی افراد است و تصرف در آن بدون اجازه حرام است و ثانیاً چنان که در ضمن وصیت نبی مکرم اسلام (ص) به جناب اباذر آمده است که فرمودند: «المجالس بالامانه و إفشاء سرّ أخیک خیانه فاجتنب ذلک». چگونه می توان چنین عملی را که مصداق حقیقی خیانت در مجالس است و همنشینی و افشای اسرار دیگران است بدون رأی و نظر محکمه ی شرعی (که آن هم برای شرایط خاصّ و با رعایت همه ی جوانب می باشد) جایز دانست و چنین خیانتی را به اسلام عزیز که حافظ جان و مال و عرض انسان هاست نسبت داد و آن را منتشر نمود؟

۱۲۰۳. قابل استناد نیست. برای این که احتمال جعل و شبیه سازی صدا و تحریف در عبارت ها وجود دارد و با این احتمال اعتبار ندارد و نمی تواند جزو امارات و قرائن اطمینان آور باشد.

آیت الله صادق روحانی

اگر انتشار تصاویر و فیلم هایی بدون اجازه ی آن افراد اهانت به آنان نباشد و اسرار کسی هم که مضرّ به فرد یا افرادی نباشد، اشکال ندارد.

آیت الله سبحانی: در مورد سؤال گاهی طرف در حالتی است که می خواهد صدا و سیمای او پخش شود در این صورت اشکالی ندارد و اجازه لازم نیست ولی گاهی خارج از این مقام است. هر نوع شئون انسان، پخش عکس و صدا نیاز به اجازه

دارد. (سایت شفقتنا، به نقل از سایت پارسینه، ۱۳۹۳)

نتیجه‌گیری

توسعه‌ی جهانی فناوری اطلاعات و ارتباطات تحولی شگرف در عرصه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و... بر جای نهاده است. فناوری نوین علیرغم این که آثار مثبت فراوانی در عرصه‌ی حیات اجتماعی برای بشر به ارمغان آورده است لیکن آثار سوئی نیز در پی داشته است. امروزه ابزارهای فناوری نوین، مکمل ارتکاب جرایم فضای سستی می‌باشند. فضای مجازی با ویژگی‌های منحصر به فرد خود، از جمله سرعت و سهولت، می‌تواند محیطی مناسب برای رفتارهای ضد اجتماعی (از جمله انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد) فراهم آورد. در علت‌شناسی این قبیل جرایم می‌توان علل و عوامل بسیاری از جمله عوامل فرهنگی، سیاسی، مشکلات روحی و روانی را نام برد. همچنین فقر فرهنگی و پایبند نبودن به ارزش‌های جامعه یکی از عوامل تأثیرگذار بر ارتکاب این قبیل جرایم در فضای مجازی می‌باشد. بنابراین اصولاً همزمان با ورود تکنولوژی‌ها و فن‌آوری‌های نوین به کشور بایستی فرهنگ سازی استفاده‌ی صحیح از این فناوری‌ها نیز در کشور صورت پذیرد تا در حد امکان، این فرهنگ سازی از برخی معضلات این پدیده‌های نوظهور، پیشگیری به عمل آورد چراکه عدم آشنایی با فرهنگ استفاده‌ی صحیح از فن‌آوری‌های نوین، می‌تواند یکی از علل اساسی در زمینه‌ی ارتکاب جرایم فضای مجازی به شمار رود. با توجه به این که انتشار تصاویر و صوت و فیلم‌های خصوصی افراد در ماده‌ی ۱۶ قانون جرایم رایانه‌ای به صورت تحریف شده یا تغییر داده شده می‌باشد در حالی که انتشار تصاویر و صوت و فیلم‌های مذکور در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای به صورت واقعی می‌باشد؛ به عبارت دیگر اگرچه محتوای جعلی در ماده‌ی ۱۶، انتشار داده می‌شود ولی با این وجود، آسیب حیثیتی آن را نمی‌توان انکار نمود چرا که همواره هتک حیثیت بزه‌دیده در محتوای جعلی به همان میزان محتوای واقعی قابل تصور می‌باشد. در این راستا با توجه به این که جرم انتشار تصاویر و محتویات خصوصی یکی از مصادیق جرایم علیه شخصیت معنوی افراد می‌باشد که مصداق بارز نقض حریم خصوصی آنان است فلذا جرایم مذکور با توجه به فرهنگ و آموزه‌های دینی کشور ما، دارای اهمیت خاصی می‌باشند؛ چرا که در فرهنگ کشور ما، ارزش‌هایی نظیر حرمت شأن و شخصیت انسانی همواره مورد تأکید و احترام بوده و خدشه بر آن‌ها هیچ‌گاه مورد پذیرش نبوده است. این جرائم، تهدیدی جدی هم بر بزه‌دیده از جهت هتک حیثیت و نقض حریم خصوصی وی و هم بر اجتماع، از جهت تهدید امنیت اخلاقی جامعه و جریحه‌دار کردن عفت و اخلاق عمومی می‌باشند. جرم انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی که پیش از این به طریق سنتی قابل تحقق بود، با ظهور فضای مجازی (از قبیل اینترنت، نسل جدید تلفن همراه) و سایر فناوری‌های نوین با توجه به این که روز به روز بر گستره‌ی آن‌ها افزوده می‌شود، قابلیت ارتکاب از طریق این محیط را نیز پیدا کرده

است. بنابراین طبق آیات و روایات در مورد قبح هتک حرمت و حیثیت افراد و همچنین نظرات فقهای معاصر پیرامون جرم انتشار تصاویر و فیلم‌های خصوصی افراد، می‌توان قابلیت تحقق جرم مذکور را نیز استنباط کرد.

مشخص نیست مقصود قانون‌گذار از عبارت «جز در موارد قانونی» در ماده‌ی ۱۷ قانون جرایم رایانه‌ای چیست؟ اگر این عبارت را قابل سرایت به تمام موارد مذکور در ماده بدانیم، مشخص نیست چه توجیه قانونی و شرعی می‌تواند برای انتشار فیلم خصوصی یا خانوادگی دیگری وجود داشته باشد؟ بنابراین قانون‌گذار باید مقصود خود را از طریق استفساریه مشخص سازد.

شدت مجازات‌های مقرر در قانون جرایم رایانه‌ای نسبت به قانون مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند (مصوب ۱۳۸۶) کاهش یافته است بنابراین با توجه به اهمیت جرایم موضوع مواد مربوط به فصل پنجم قانون جرایم رایانه‌ای در هر مورد با توجه به شرایط مختص هر پرونده و میزان آسیب حیثیتی عرفی نسبت به بزه‌دیده، اتخاذ تدابیر خاصی در جهت اعاده‌ی حیثیت بزه‌دیده از سوی مقنن احساس می‌شود. با توجه به تغییرات در روش‌ها و به کارگیری فناوری‌های نوین در عرصه‌های مختلف، امکان تعرض به حریم خصوصی افزایش یافته است؛ بنابراین باید نهاد قانون‌گذاری و سازمان‌های ذیصلاح با اتخاذ تدابیری نوین، امکان تعرض به حریم خصوصی افراد را از اشخاص حقیقی و حقوقی سلب کنند.

فهرست منابع

۱. آقای نیما، حسین، (۱۳۸۷)، حقوق کیفری اختصاصی، جرایم علیه اشخاص (شخصیت معنوی)، نشر میزان، چاپ اول، تهران.
۲. آقابابایی، حسین؛ عباسی، مراد، (۱۳۸۹)، حریم خصوصی، فضای مجازی و چالش‌های پیشگیرانه فرا روی ناجا، فصلنامه پیشگیری از جرم، سال پنجم، شماره ۱۷.
۳. اسکندرزاده شانجانی، امیر، (۱۳۸۹)، مسائل قضائی هرزه‌نگاری در محیط سایبر، معاونت آموزشی قوه قضائیه، انتشارات راه نوین، چاپ اول، تهران
۴. الهی‌منش، محمدرضا؛ سدره‌نشین، ابوالفضل، (۱۳۹۱)، محشای قانون جرایم رایانه‌ای، انتشارات مجد، چاپ اول، تهران
۵. بای، حسین‌علی؛ پورقهرمانی، بابک، (۱۳۸۸)، بررسی فقهی حقوقی جرایم رایانه‌ای، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، چاپ اول، قم.
۶. بای، حسین‌علی؛ پورقهرمانی، بابک، (۱۳۸۸)، بررسی فقهی و حقوقی هرزه‌نگاری در فضای مجازی، نشر حقوق اسلامی، سال ششم، شماره ۲۳.
۷. جلالی، امیرحسین، (۱۳۸۸)، اظهار نظر کارشناسی درباره ایرادهای شورای نگهبان به «لایحه جرایم رایانه‌ای»، دفتر مطالعات حقوقی (گروه کمیته حقوق علوم و فناوری)، سال اول، دوره هشتم.
۸. حرّ عاملی، محمدبن‌حسن، (۱۴۰۹ ق)، وسائل‌الشیعه، مؤسسه آل‌البیت، ج ۱۲، قم.
۹. سایت جامعه وکلای پیشرو، بررسی جرم انتشار فیلم‌های خصوصی، ۱۰ خرداد ۱۳۹۳
۱۰. سایت پارسینه، پاسخ هشت تن از مراجع عظام تقلید درباره‌ی انتشار صدا یا تصویر افراد بدون اجازه‌ی آنها، ۲۳ اردیبهشت ۱۳۹۲.
۱۱. طبرسی، فضل‌بن‌حسن، (۱۳۶۰)، مجمع‌البیان فی تفسیرالقرآن، فراهانی، چاپ اول، ج ۹، تهران.
۱۲. عالی‌پور، حسن، (۱۳۸۳)، جرم‌های مرتبط با محتوا (محتوای سیاه فن‌آوری اطلاعات)، مجموعه مقالات همایش بررسی جنبه‌های حقوقی فن‌آوری اطلاعات، انتشارات سلسبیل، چاپ اول، تهران
۱۳. محمدنسل، غلام‌رضا، (۱۳۹۲)، حقوق جزای اختصاصی (جرایم رایانه‌ای در ایران)، نشر میزان، چاپ اول

۱۴. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

۱۵. قانون آیین دادرسی کیفری

۱۶. قانون جرایم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸

۱۷. www.fararu.com/fa/new, ۲۷ January ۲۰۱۴

۱۸. www.softwar.com, ۶ January ۲۰۱۴